

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbaoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022.....	13
RUKİYE PATAN	
Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022.....	48
HÜLYA KINIK	
Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar	72
VAHİT GÜNTAY	
2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları	94
MUHARREM BAYRAK	
Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022.....	136
HASAN YILMAZ	

Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022 .. 182

NÜKHET GÜNTAY

Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022 211

EDA TUTAK

2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve
Ekonomi Alanındaki Değişimler 247

MELTEM HASANÇEBİ ve FEVZİ KIRBAŞOĞLU

Ukrayna'da Direnişin Bir Yılı: 2022 285

ADNAN SEYAZ

Yunanistan: 2022 315

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

ABD'nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnacılığı
Üzerinden Bir Okuma 354

MURAT ÜLGÜL

NATO'nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü 386

KEMAL GÖKÇAY ve MURAT ÇEMREK

Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin'in Rolü: Türkiye ile
Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi 406

MÜGE YÜCE

Avrupa Birliği'nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022
Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme 425

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve MELTEM HASANÇEBİ

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınırşan Sorunlar

2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Rol Alan Muharip Devlet
Dışı Aktörlerin İncelenmesi 448

AHMET ATEŞ

Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa
Enerji Krizi 469

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

Rusya Federasyonu'ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş
Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir
Değerlendirme 516

MUHAMMET NEGİZ ve NİMET KALKAN

YAZARLAR 569

TAKDİM

Karadeniz: 2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi üçüncü yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2022 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2022 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on yedi makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2022 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2022'yi değerlendirdiği "*Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2022 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022” makalesi; Vahit Güntay “Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar”; Muharrem Bayrak “2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları”; Hasan Yılmaz “Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022”; Nükhet Güntay “Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022”; Eda Tutak “Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022”; Meltem Hasançebi ve Fevzi Kırbaşoğlu “2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve Ekonomi Alanındaki Değişimler”; Adnan Seyaz “Ukrayna’da Direnişin Bir Yılı: 2022”; Gökhan Öçalan “Yunanistan: 2022” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “ABD’nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnaclığı Üzerinden Bir Okuma”; Kemal Gökçay ve Murat Çemrek’in “NATO’nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü”; Müge Yüce’nin “Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin’in Rolü: Türkiye ile Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi” ve Fevzi Kırbaşoğlu ve Meltem Hasançebi’nin “Avrupa Birliği’nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022 Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Ahmet Ateş “2022 Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Rol Alan Muharip Devlet Dışı Aktörlerin İncelenmesi”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa Enerji Krizi”; Muhammet Negiz ve Nimet Kalkan “Rusya Federasyonu’ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir Değerlendirme” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Ekim 2023

Uluslararası
Aktörler ve Geniş
Karadeniz
Havzası

2. BÖLÜM

ABD'NİN KARADENİZ POLİTİKASI, 2022: AMERİKAN İSTİSNACILIĞI ÜZERİNDEN BİR OKUMA

Murat Ülgül

[Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Giriş

Bir önceki Karadeniz Yılığında Biden yönetiminin dış politika haritasını çıkarma girişiminde yeni seçilmiş ABD başkanının, temel amacı olarak belirlediği küresel liderlik amacına ulaşmada askerî unsurlar yerine yumuşak güç dinamikleri üzerinden politikalarını şekillendirdiğini, çok-taraflı bir şekilde müttefikleriyle beraber hareket etmeye meyilli olduğunu ve hegemonya/realizm ayrımında realist bir dış politikadan yana olduğunu belirtmiş ve bu tercihlerin Karadeniz politikasıyla uyduğu ve çeliştiği noktaları analiz etmiştim. Henüz Ukrayna çatışmasının başlamadığı ama sıcak gündem olarak konuşulduğu bir dönemde tamamladığım bu yazıda vurgu yaptığım bir diğer önemli husus ise, Amerikan başkanları ne kadar deneyimli ve planlı olarak görevlerine başlasalar da ilk sene analizlerinin her zaman riskli olduğu idi. Bunun sebebi bir başkan adayının seçim öncesi hazırladığı dış politika stratejisi ile göreve başladıktan sonra karşılaştığı dış politika resmi arasında belirli farkların olması kadar (Ülgül, 2022), beklenmedik uluslararası gelişmelerin de var olan dış politika haritalarında önemli değişimlere sebep olabileceği ihtimalidir.

Yakın tarih bu konuda çok sayıda örnek vermektedir. Tek kutuplu dünyanın rahatlığı altında ekonomi politikalarına öncelik vermeyi amaçlayan ve askerî güç kullanımına soğuk

bakan Clinton yönetimi, dünyanın farklı bölgelerinde soykırım derecesine varan iç savaşların ardından bir anda kendisini insani müdahale gerçekleştirme amacıyla askerî güç kullanılması baskısı altında bulmuştur (Dueck, 2006, 137-138). Çok daha net bir örnek, başkanlığının ilk aylarında dış politika önceliği olarak daha çok hakim olduğu Latin Amerika coğrafyasını belirleyen George W. Bush'un (Rice, 2011, 25) 11 Eylül saldırıları ile birlikte daha önce ilgilenmediği Orta Doğu coğrafyasının şekillendiricisi rolüne soyunmasıdır. Başkanlık görevine büyük bir ekonomik krizin gölgesinde başlayan ve Orta Doğu'ya harcanan siyasi ve askerî enerjinin daha farklı önceliklere kanalize edilmesini savunan Barack Obama'nın Arap Baharı süreci ve IŞİD tehdidi nedeniyle bölgeyle yoğun bir şekilde ilgilenmek zorunda kalması da beklenmedik uluslararası gelişmelerin başkanların dış politikalarını şekillendirmesine örnek olarak sunulabilir.

24 Şubat 2022'de başlayan Rusya'nın Ukrayna topraklarını işgal girişimi de Biden'ın dış politikasında şekillendirici bir rol oynamıştır. Her ne kadar başkanlık öncesi dış politika açıklamalarında Biden (2020, 73-75), Putin yönetimini dış politikada mücadele edilmesi gereken aktörlerin başında göstermiş ve Rusya'nın silahlı yolsuzluk, dezenformasyon operasyonları ve siber hırsızlık faaliyetlerine karşı uluslararası iş birliğini savunmuşsa da bu ülkeyi dış politika öncelikleri arasında gördüğü net bir şekilde söylenemez. Gerçekte, Ukrayna'da çatışmalar başlayıncaya kadar Biden'ın temel dış politika önceliği Çin ile siyasi, askerî ve ekonomik rekabeti şekillendirecek Asya-merkezli bir dış politika stratejisi hazırlamak olmuştur (Madhani ve Megerian, 2022). Hatta bazı analizlere göre Ukrayna'da çatışmalar başladıktan sonra bile Amerikan yönetiminin Çin ile rekabete aşırı yoğunlaşmaya devam etmesi, Rus yönetimine karışık mesajlar verilmesine neden olarak Putin'i Ukrayna'da askerî seçenek kullanma konusunda daha da motive edici bir rol oynamıştır (Labott 2022).

Biden yönetiminin dış politika haritasının özellikleri ve Çin ile rekabete verdiği önemin yanında ABD'nin Karadeniz politikasını şekillendirebilecek bir diğer faktör bölgenin kendisinin ABD dış politika stratejisinde yer aldığı konumla alakalıdır. Her ne kadar Soğuk Savaş sonrası dönemde Karadeniz bölgesinin çevresi çok sayıda savaş ve çatışmaya şahit olmuşsa da, bölge Amerikan dış politika stratejisinde Soğuk Savaş dinamikleri içerisinde güvenlik bağlamındaki önemini yitirerek ikincil önemde kalmıştır. Washington'un askeri güç, uluslararası barış, ekonomik refah ve dış politika ilkeleri gibi uygulama aşamasında birbiriyle çelişen farklı dış politika amaçları arasında ideal dengeyi kuramaması da bölgede etkili ve istikrarlı bir ABD politikasının uygulanmasına engel olmuştur (Ülgül ve Köse, 2022). Amerikan yönetimlerinin bölgeye ilgisizliğinin farkında olan Maximillian Hess (2022) gibi bazı araştırmacılar, "savaşın Karadeniz dönemi"nin başladığını belirterek Rusya'nın artan revizyonizmi, Karadeniz'de artan Çin faaliyetleri ve Türkiye'nin daha bağımsız bir dış politika rotası izleme gayretlerini dikkate alarak ABD yönetiminin Karadeniz bölgesinde jeopolitik açıdan daha aktif rol oynaması çağrısında bulunmuşlardır.

Biden yönetimini Ukrayna'da ve genel olarak Karadeniz bölgesinde pasif bir tutuma itebilecek bütün bu faktörlere rağmen, çatışmalar başlar başlamaz Washington'un Rusya'ya karşı güçlü ve seri ekonomik ve askeri politikalar takip ettiği görülmüştür. Öncelikle ABD, müttefikleri ile koordineli bir şekilde, Rusya'ya yönelik 2014 yılında Kırım'ın ilhaki sebebiyle getirilen ekonomik yaptırımların seviyesini artırmanın yanı sıra Rus hükümetini baskılamak amacıyla sert ekonomik tedbirler almıştır. Bunlar arasında Rusya'nın uluslararası alanda sıcak paraya ulaşmasını engellemek için ABD bankalarındaki varlıklarına ulaşmasının engellenmesi ve bu amaçla Rus bankalarının SWIFT sisteminden dışlanması, bu ülkeden petrol ve doğalgaz ithalatının yasaklanması, zengin Rus oligarklarına ve şirketlerine yönelik yasaklamaların ve yaptırımların

getirilmesi ve bunların ABD topraklarına gelmesinin yasaklanması, Putin ve Rusya Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov dâhil hükümetteki üst düzey isimlerin ABD'deki malvarlıklarının dondurulması, Amerikan şirketlerine Rus pazarından çekilmeleri çağrısında ve baskısında bulunulması, Rusya'ya lüks malların ihracatının yasaklanması ve votka dahil bazı ithalat ürünlerine yüzde 35 vergi uygulaması getirilmesi sayılabilir (BBC, 2022).

Askerî açıdan bakıldığında ise ABD hükümeti ve Kongresi gerek doğrudan gerekse de NATO aracılığıyla nükleer bir tırmanma olasılığına rağmen Rusya'nın Ukrayna'da Afganistan benzeri bir bataklık durumuyla karşılaşması amacıyla önemli bir çaba sarf etmiştir. 2022 ve 2023 mali dönemleri için Ukrayna'ya büyük bir bölümü askerî yardıma odaklanan 66 milyar dolarlık bir acil durum bütçesi ayrıldığı gibi Kasım 2022'de Biden aynı amaçla 38 milyar dolarlık bir ödeneğin de Kongre tarafından onaylanmasını talep etmiştir. Keza ABD diğer uluslararası aktörlerin gerek savaş sırasında gerekse de savaş sonrası yeniden imar çalışmalarında yardımda bulunmalarını teşvik eden bir liderlik rolüne soyunmuştur. Washington ayrıca hem Rus ilerlemesini durdurmak hem de Orta ve Doğu Avrupa'daki müttefiklerini korumak amacıyla bölgeye 20.000 dolaylarında ilave asker göndermiş ve bölgede yerleşik güçler dâhil askerî güç sayısını 100.000 askere çıkarmıştır. Caydırıcılık amacıyla NATO'yu da etkili bir şekilde kullanan Biden yönetimi, örgütün Doğu Avrupa'daki varlığını neredeyse sekiz kat artırarak 40.000 kişilik bir askerî güce yükseltmesine ön ayak olduğu gibi İsveç ve Finlandiya'nın örgüte kabulü konusunda da açık bir destek vermiştir (Belkin vd. 2022).

Çalışmanın temel amacı söz konusu strateji/çıkar-politika dengesizliğini açıklamaktır. Bir başka deyişle, ABD yönetimi Biden'ın seçim öncesi stratejisi, Çin ile rekabete odaklanması ve Karadeniz'in dış politika ve güvenlik stratejisindeki görece önemsiz konumuna rağmen Ukrayna çatışmasında neden ağır

ekonomik ve siyasi önlemler almıştır? Çıkarların yetersiz açıklama yaptığı bu konuda çalışma, dikkatini ideolojiye ve özelde “Amerikan istisnacılığı” düşüncesine verecektir.

İdeoloji bir kişinin, topluluğun veya devletin çevresindeki gelişmeler hakkında farklı kaynaklardan gelen çelişkili bilgileri kolay idrak edebilir şekilde basitleştirmesine yarayan ve bu bağlamda karmaşık gerçekliğin anlaşılmasını kolaylaştıran inançlar ve varsayımlar bütünüdür. McKnight Nichols ve Milne’in (2022, 2-5) belirttiği üzere, ideolojiler devletler açısından dünya gelişmelerini bir düzene koyar ve açıklar; siyaseti ve takip edilecek stratejileri şekillendirir; geleceğe ilişkin sonuçların kontrol edilebileceğine ilişkin gönülleri rahatlatan bir yanılısma oluşturur; başarılar kadar başarısızlıkları, eylemler kadar eylemsizliği tanımlayan ve açıklayan tarihsel ve olgusal bir rol oynar.

Dinamik bir yapıya sahip olan ideolojilerin, bir devletin ve topluluğun kendini tanımlamasına yardımcı olmasının yanında, kimliğin içeriğini oluşturması bağlamında “öteki”lerin kurulumunda da önemli bir değişken olacağı kuşku götürmez. Bu açıdan dikkat çekilmesi gereken bir nokta ise, devletlerin “ideoloji” kavramının kendisini rakiplerini olumsuzlaştırma amacıyla kullanmaları ve kendi dünya görüşlerini “ideolojik” olarak görmemeleridir. Bunun önemli bir sebebi İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında Nazizm ve faşizm ideolojilerinin radikal niteliğinin kavrama olumsuz bir nitelik atfetmesi olduğu söylenebilir. Savaşın ardından ise demokrasi, insan hakları ve serbest pazar başta olmak üzere evrensel değerleri taşıdığı iddia eden ABD yönetimleri, komünizm, İslamcılık ya da etnik milliyetçilik gibi alternatif dünya görüşlerini tehlikeli ve karşı çıkılması gereken radikal ideolojiler grubunda değerlendirmiştir. Bununla birlikte Washington kendi dünya görüşünü ideoloji bağlamında nitelendirmemiş, zaman zaman aşırı politikalara neden olabilen Amerikan milliyetçiliğini bile “vatanseverlik” gibi kavramlarla ifade ederek hem dünyanın geri kalanından farklılığını hem de tehlikeli bir ideolojik kimlik

taşımadığını ortaya koymak istemiştir. Amerikan istisnacılığı da işte kimliklere ilişkin bu çok da tarafsız olarak nitelendirilemeyecek bakış açısının izlerini taşımaktadır.

Bugün Ukrayna çatışması özelinde de benzer bir resim karşımıza çıkmaktadır. Amerika'da politikacılar ve analizciler Ukrayna müdahalesinin temel sebebi olarak Putin'in benimsediği radikal milliyetçiliği ve özellikle de Avrasyacılık ideolojisini işaret etmektedirler. Örneğin, Rusya tarihi uzmanı Jane Burbank (2022), jeopolitik, Ortodoksluk ve geleneksel değerleri harmanlayan bu fikir akımının merkezinde Batı ile yaşanan güç rekabetinin bulunduğunu ve geleneksel Avrasya imparatorluğu düşüncesinin yenilenmiş bir okumasının Putin yönetiminin Ukrayna'da attığı her adımın temel sebebi olduğunu ifade etmiştir. Keza Cumhuriyetçi Parti yönetimlerinde Rusya uzmanı olarak görev almış Fiona Hill ve Angela Stent (2022, 108-122) de *Foreign Affairs* dergisinde yayınlanan analizlerinde Putin'in Ukrayna'yı NATO genişlemesi veya Batı provokasyonları yüzünden işgal etmediğini; Rus liderinin Ukrayna'yı hayalindeki Büyük Rus devletinin bir parçası olarak gördüğünü ve kendisine de Büyük Petro ve II. Katerina'nın taşıdığına benzer tarihsel bir görev yüklediğini iddia etmişlerdir. Bu ve benzeri analizlere göre Ukrayna çatışmasının temel sebebi Putin'in ve çevresindeki yöneticilerin Rusya'ya çevresinde sınırsız bir etki bölgesi bahsettikleri radikal milliyetçi ideolojisidir.

Bununla birlikte ideolojileri devletler arasındaki sosyal etkileşimin bir tezahürü olarak görmek gerekir ve Amerikalılar kendi ideolojik değerlerinin savaşın doğrudan sebebi olmasa bile çatışmalara giden süreçte oynadığı rolü görmezden gelemeyiz. Gerçekten de Putin'in Avrasyacı ideolojinin kendisine karşıt bir öteki olarak seçtiği dünya görüşü Amerikan değerlerinin evrensellik iddiası ve ABD'nin dünya politikasında kendisine seçtiği liderlik rolüdür; bir başka ifadeyle, Amerikan istisnacılığıdır. Putin ilk defa ülkesinin Batı ile arasındaki köprüleri attığını dünyaya ilan ettiği 2007 tarihli

Münih Güvenlik Konferansı konuşmasında, Amerikan yönetimlerinin her şekilde kendi ulusal sınırlarının ötesine geçerek ekonomik, siyasi, kültürel ve eğitim alanlarında kendi değerlerini ve ilkelerini diğer devletlere empoze etmesini eleştirmiş ve oluşturulmak istenen tek-kutuplu dünya düzenine ve ABD'nin liderlik rolüne eleştirilerini ortaya koymuştur (Kremlin 2007). Putin'in (2013) Amerikan istisnacılığına daha doğrudan bir eleştirisi ise 2013 yılında *New York Times*'ta yayınlanan "Rusya'dan Bir İhtiyat Çağrısı" başlıklı yazısında gelmiştir. Putin bu yazısında dönemin Amerikan başkanı Barack Obama'nın kısa süre önce gerçekleşen bir konuşmasında kullandığı Amerikan istisnacılığı ifadesini hedef almış ve bir halkın kendisini farklı ve istisnai olarak görmesinin amacı ve hedefi ne olursa olsun tehlikeli bir durum olduğunu belirtmiştir. Nüfus büyüklüğü, toprak genişliği, askerî ve ekonomik güç ve demokratikleşme aşaması gibi konularda devletlerin önemli farklılıklara sahip olduğunu belirten Putin, Tanrı önünde eşitliğe vurgu yaparak Amerika'nın kendisine biçtiği özel uluslararası rolü bir anlamda tanımamıştır.

Oldukça uzun sayılabilecek ama çalışmanın ana hatlarıyla ilgili bilgileri de kapsayan bu giriş kısmının ardından öncelikle Amerikan istisnacılığı düşüncesi hakkında tarihsel ve düşünsel bir resim ortaya konmaya çalışılacak ve Biden yönetiminin de bu ideolojiyi benimsediğini gösteren kanıtlar sunulacaktır. Çalışmanın ortaya koyduğu temel hipotez Amerikan istisnacılığı düşüncesinin Biden yönetiminin 2022 yılında özel olarak Rusya ve genel olarak Karadeniz politikasını şekillendirdiğidir. Bununla birlikte bu istisnacılık düşüncesi realist bir anlayışla takip edilmektedir. Amerikan yöneticileri Ukrayna'ya yardım etmeyi kaçınılmaz bir görev olarak görürken aynı zamanda Rusya ile doğrudan bir çatışmaya girmekten kaçınmaktadırlar. Çalışma, teorik tartışmanın ardından ABD'nin geride bıraktığımız yıl Karadeniz bölgesinde takip ettiği spesifik politikaları açıklayarak devam edecek ve aynı zamanda

ABD'nin bölgesel politikalarının son yıllarda düşüşe geçen Türkiye-Amerikan ilişkilerine etkisine de değinecektir. Çalışma genel bulguların özetlendiği ve geleceğe yönelik tahminlerin yapıldığı sonuç bölümüyle tamamlanacaktır.

Amerikan İstisnacılığı

Her ne kadar geleneksel uluslararası ilişkiler düşüncesi devletlerin eşitliği ilkesine dayansa ve bu aktörlerin çıkar peşinde koşmaları bağlamında amaçlarını tekdüzeleştirse de uluslararası ilişkilerin pratik yansıması oldukça farklıdır. Birincisi, devletler kendilerini diğer devletlerin üzerinde görmeye meyillidir. Bazen bu durum resmî ya da gayri resmî imparatorluk politikaları ya da amaçları bağlamında görülebilir, bazen de on dokuzuncu yüzyılda olduğu gibi bilimsel bir maske altında ırksal bir hiyerarşi düşüncesine dayanarak oldukça militarist bir form alabilir. Hatta devletler arasında hiyerarşik bir sıralama olduğu düşüncesi liberal düşünce yapısında da görülebilir ki, küresel hegemonyayı reddeden Amerikalı siyasetçi ya da düşünürlerin yine de ülkelerini uluslararası sistemde, büyük güçler arasında ve/veya müttefiklerle ilişkilerinde “primus inter pares” (eşitler arasında birinci) görme eğilimleri buna örnek olarak verilebilir (Callahan, 2004, 105; Hadar, 2007).

İkincisi, devletler, realist ve liberal teorilerin öngördüğü gibi, sadece hayatta kalmak ya da çıkarlarını artırmak amacıyla hareket etmez. Devletler aynı zamanda kimliklerine uygun olarak özel bir misyon duygusuyla hareket edebilir ve bu görev duygusu bazen rasyonel çıkarlardan farklı amaçların takip edilmesine neden olabilir. Moskova-merkezli Rus devleti, sıradan bir devlet görünümünü Moğol egemenliğinden kurtulur kurtulmaz reddetmiş ve İstanbul'un Bizans'a son vermesinin ardından Kilise tarafından geliştirilen Üçüncü Roma ideolojisi ile Ortodoks dünyasının hamiliğini kendine Tanrı tarafından verilmiş özel bir görev olarak addetmiştir (Gafarlı, 2022, 14-15). Keza daha önce değindiğimiz Rus Avrasyacılığının Soğuk Savaş

sonrasında Alexander Dugin tarafından geliştirilen neo-versiyonu, 1920'lerdeki klasik Avrasyacılıktan farklı olarak evrensel Batı tek-kutupluluğuna karşı Rusya'nın sadece kendi özgün kimliğini korumasını değil, aynı zamanda kültürel çeşitliliği sağlamak için diğer devletlerin ve halkların ortaya koyduğu küresel direnişin liderliği rolünü oynamasını Rusya'nın görevi olarak nitelenmektedir (Dugin 2017).

Aslında "istisnacılık" gerek modernizm-öncesi gerekse modern çağda devletlerin kendi kimliklerini güçlendirmek için oldukça sık olarak benimsedikleri bir olgu olmuştur. Örneğin Kissinger (2020, 40-41), Çin imparatorlarının güçlerinin zirve dönemlerinde bile kendi değerlerini bütün toplumlara yaymak üzerine kurulu bir evrenselcilik anlayışını benimsememekle birlikte, "kendilerine özgü bir "istisnacılık" anlayışıyla...başkalarının gelip düşüncelerini görmesine izin" vermişler ve bunu yapmayanları da barbar olarak görmüşlerdir. Bu bağlamda gelişmek ve ilerlemek isteyen tüm halkların doğal tercihinin Çin üstünlüğünü tanımak olacağını benimsemişler, bu görüş modern Çin'de de varlığını sürdürmüştür. Kendini üstün ya da farklı görme olarak nitelenebilecek istisnacılık sadece gücün zirvesinde değil, gerileme ve yenilgi-sonrası dönemlerde de etkili bir düşüncedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra işgal ve Amerikan etkisi altındaki Japonya'nın liderleri kendi durumlarının sömürge altındaki Asya ve Afrika ülkeleriyle aynı olduğu düşüncesini ısrarla reddetmiştir. Bunun aksine "Japonya'nın kaderinin bir örnek ve [Batılı] normlar için aracı olmak olduğunu" savunarak hem tarihsel bağımsızlık ve egemenliklerine vurgu yapmışlar hem de Batı'yı ve Asya'yı aynı anda anlayabilecek istisnai konumlarına dikkat çekmişlerdir (Zarakol, 2019, 179). Son olarak, istisnacılık düşüncesinin yaygınlığını göstermek açısından bu olgunun uluslararası ilişkiler literatüründeki "rol teorisi"ne paralelliğine değinmekte de yarar var. Bu teoriye göre, devletler belli amaçlarını gerçekleştirmek için coğrafi, tarihsel ve sosyolojik özellikleri bağlamında kendilerine çeşitli

ulusal rol tasarımları inşa ederler ve kendilerine verdikleri bu rol davranışlarını şekillendirici bir faktör olarak öne çıkabilir (Holsti, 1970). Bu bağlamda Türkiye gibi jeopolitik konumu özel ve yabancı toplumlarla belli bir tarihsel ve kültürel geçmiş paylaşan ülkelerin kendilerine “bölgesel lider,” bölgesel koruyucu,” “inancın koruyucusu” gibi ‘istisnai’ ulusal roller bahşetmeleri oldukça yaygın bir devlet davranışıdır (Gülmez ve Dursun, 2021, 151).

Birçok ülkenin kendine istisnai bir rol tanınmasına rağmen bu kavramın daha çok ABD bağlamında tartışılmasının temel sebebi bu ülkenin dünya siyasetinde taşıdığı büyük güç statüsü olduğu kadar Amerikalı yöneticilerin ülkelere layık gördükleri istisnai rol hakkında oldukça muhafazakar, sahiplenici ve hatta bencil olmalarıdır. Örneğin, daha önce bahsettiğimiz Putin’in bir halkın kendisini diğerlerinden farklı görmesinin tehlike taşıdığını vurguladığı yazısı Amerikan istisnacılığının yabancı bir lider tarafından sorgulanması sebebiyle Amerikalı siyasetçiler arasında normalden çok daha büyük bir tepki yaratmış ve Amerikan kimliğine bir hakaret olarak algılanmıştır (Mullen, 2013). Daha çarpıcı bir örnek, yukarıda açıkladığımızı paralel şekilde her toplumun kendine özgü bir istisnacılığa sahip olduğu gerçeğinin bir Amerikan başkanı tarafından kabulünde görülmüştür. ABD’nin eski başkanı Barack Obama 2009 yılında iktidara geldikten kısa süre sonra yaptığı bir açıklamada, her ülkenin kendini istisnai olarak görmesinin olağan bir durum olarak görülmesini, nasıl bir Amerikan istisnacılığı varsa, aynı şekilde İngilizler için İngiliz istisnacılığı ya da Yunanlar için Yunan istisnacılığının da var olduğunu ifade etmiştir. Fakat Obama’nın istisnacılığı Amerikan üstünlüğü olarak değerlendirmedığı bu açıklaması, muhafakar ve Cumhuriyetçi kesim tarafından Amerikan kimliğinin sıradanlaştırılması olarak tepkiyle karşılanmış ve Obama’nın yeterince vatanseverlik göstermediği eleştirilerine neden olmuştur (Obama, 2020). Gerçekten de Obama iktidarı boyunca muhalifleri tarafından Amerikan istisnacılığının

düşmanı olarak eleştirilmiş ve 2012 yılında Amerikan tarihinde ilk defa bir siyasi kuruluş – Cumhuriyetçi Parti – “Amerikan İstisnacılığı”na ayrı bir başlık olarak seçim platformunda yer vermiştir (Tyrrell, 2021).

Görüldüğü gibi Amerikan istisnacılığı kavramı son yıllarda ülkenin hem iç politikasında hem de diğer devletlerle ilişkilerinde oldukça tartışmalı kavramlardan biri haline gelmiştir. Amerikan istisnacılığı kimliksel olarak uzun zamandır süregelen ve son yıllarda artan kutuplaşmanın etkisiyle ivme kazanan “Biz kimiz?” tartışmalarının önemli bir ögesi olduğu gibi, Amerikan dış politikasının izolasyoncu ve müdahaleci çizgiler arasındaki dolaşımını etkileyen ve bu anlamda dikkate alınması gereken bir değişkendir. Peki nedir bu Amerikan istisnacılığı? Amerikan istisnacılığı en genel anlamda “ABD’nin kendine özgü kökeni, millî inancı, tarihsel evrimi ve ayrı siyasi ve dinî kurumları sebebiyle diğer gelişmiş ülkelerden niteliksel olarak farklılık taşıdığına” yönelik inanç olarak tanımlanmaktadır (Koh, 2005, 225). Joseph Nye’a (2020, 16-17) göre bu farklılık inancının başlıca üç kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, ABD’nin kurucu babalarının paylaştığı liberal aydınlanma düşüncesidir. On sekizinci yüzyılın sonunda ABD bağımsızlığına kavuştuğunda Washington ve arkadaşları hürriyet ve özgürlüğün bireyin en doğal hakkı olduğunu iddia ederken, bu iddiayı monarşi yönetimleri altında sürekli bir anarşi durumu yaşayan Avrupa devletleri ile bağımsızlık için savaştıkları İngiliz yönetiminden kendilerini farklılaştırmak için kullanmışlardır. Bu bağlamda Aydınlanma liberalizmi ve taşıdığı değerler, bağımsızlıktan sonraki yıllarda aydınlanmayı uygulamada başardığı iddiasındaki ABD’yi istisnai bir konuma yerleştirmiş ve dış politikada izolasyonculuğa hizmet etmiştir. Bununla birlikte, Amerikalı yöneticiler hürriyet, özgürlük ve insan haklarının sadece Amerikan cumhuriyetine özgün olmadığını ve evrensel değerler olduğunu da ifade ederek, ABD büyük güç statüsüne ulaştığında Amerikan müdahaleciliğine de zemin hazırlayan bir

düşünce yapısı üretmişlerdir. Yine de bu evrensellik iddiası istisnacılık düşüncesini etkilememiş ve Amerikan hükümetleri ülkelerini liberal değerlerin bayrağını taşıyan esas ve vazgeçilmez (*indispensable*) güç statüsünde değerlendirmişlerdir.

Amerikan istisnacılığının ikinci kaynağı dinî özgünlükten gelmektedir. İngiliz baskısından kaçarak Amerikan kıtasına yerleşen ilk gruplardan olan Puritanlar yolculuklarını dinî bir referansla anlamlandırmaya çalışmışlar ve İsrailoğullarının Mısır firavununun zulmünden kaçarak Tanrı tarafından kendilerine vaat edilen Filistin topraklarına yerleşmesi ile kendi durumları arasında paralellik kurmuşlardır. Bu bağlamda kendilerini seçilmiş bir halk, yerleştikleri toprakları da kendilerine vaat edilmiş yurt olarak gören Puritanlar, ikinci bir İsrail'i, bir başka deyişle Tanrı'nın Krallığı'nı, Amerikan kıtasında kurma motivasyonu ile hareket etmişlerdir. Bu inanç kıtaya göç eden diğer Protestan grupları tarafından da paylaşılmış ve Amerikan istisnacılığının temel dayanak noktalarından birini oluşturmuştur. Seçilmiş halk ve vaat edilen topraklar inancı, tarihin kimi dönemlerinde Amerikalılara kutsal bir özgünlük hissi sağlayarak coğrafyanın da verdiği avantajla dünyanın geri kalanından izole olma amacı vermiş ve en fazla diğer halkların ABD'de kurulan devleti ve toplumu örnek alması gerektiği savunulmuştur. Özellikle ABD'nin küresel güç haline evrildiği 1898 Amerikan-İspanyol Savaşı'ndan sonra ise Tanrı'nın Krallığı modelinin dünyanın geri kalanı ile paylaşılması ve gerekirse güç kullanarak yayılması düşüncesi öne çıkmış ve böylece ABD istisnai konumunu kaybetmeden, bir haçlı devleti zihniyetiyle kendi değerlerini diğer toplumlara empoze etme amacıyla hareket etmiştir (McDougall, 1997).

Nye'a göre Amerikan istisnacılığının üçüncü ve son kaynağı ülkenin topraklarının devasa genişliği ve okyanuslarla diğer devletlerden ayrıldığı kendine özgü coğrafi konumudur. Ülke topraklarının genişliğinin en büyük etkisi kıtaya göç edenlerin

kendi hayatlarını özgür bir şekilde sürdürmelerini sağlayacak topraklara sahip olması ve çalışarak bireysel olarak zenginleşmelerine imkân tanınmasıdır. Amerikan kıtasının okyanuslarla güç mücadelelerinin merkezindeki coğrafyalardan ayrılması ise Amerikalıların bir dış tehdit ya da savaş tehlikesi olmadan kendi siyasi, ekonomik ve kültürel gelişimini sağlaması bakımından önemlidir. Protestan ahlakının başarıyı ve zenginliği Tanrı'nın inananlara bir lütfu ve hediyesi olarak değerlendirmesiyle paralel olarak Amerikalılar için hem kendilerinin hem de ABD'nin zenginliğe ve geniş maddi imkânlarla sahip olması bir nevi Tanrı'nın ABD'yi kutsaması ve ulusal büyüklüğünü, uluslararası amacını ve dünyadaki lider konumunu onaylaması anlamındadır. Ülke büyüklüğünün ve zenginliğinin daha seküler bir okuması ise büyük bir maddi güce ve kendine özgü coğrafi avantajlara sahip olan ABD'nin dünya genelinde barış ve güvenliğin sağlanması için özel bir rolü olduğuna ilişkindir. 'Büyük güç büyük sorumluluk getirir' ilkesinin gereği olarak ABD küresel kamu hizmetlerinin sağlayıcısı konumundadır ve sorunların üstesinden başarılı bir şekilde gelmek isteniyorsa uluslararası topluma liderlik etmek gibi istisnai bir görevi vardır.

Amerikan istisnacılığını daha iyi anlamak için bu kavramla ilişkili olan ve Amerikan siyasetini önemli ölçüde etkilemiş 'tepedeki şehir', 'açık kader' ve 'beyaz adamın sorumluluğu' gibi kavramları açıklamak faydalı olacaktır. On yedinci yüzyılda yaşamış Massachusetts Körfezi Kolonisi Valisi John Winthrop ile özdeşleştirilen "tepedeki şehir" (*city upon a hill*) kavramı, "Yeni İsrail" düşüncesiyle paralel olarak yeni dünyada kurulan siyasal yapının dünyanın geri kalanına örnek olacağı ve diğer toplumların hayranlıkla Amerikan halkını ve devletini izleyeceği düşüncesini merkeze alır. Her ne kadar Winthrop'un döneminde ABD diye bir devletin hayali bile kurulmamış ve aslında örnek alınma söylemi Protestan-Katolik mücadelesinin ve gerçek kiliseyi kimin temsil ettiği tartışmasının bir yansıması olarak ele alınmışsa da (Van Engen, 2020, 49-50),

modern dönemde “tepedeki şehir” Amerikan dış politikasında sıklıkla alıntılanan ve ABD'nin diğer devletlere göre farklılığını ve üstünlüğünü ifade eden bir anlama kavuşmuştur.

İlk kullanımı 1840'lı yılların ortasındaki Meksika-Amerika Savaşı'na dayanan “açık kader” (*manifest destiny*) ise dönemin çıkarları gereği Amerikan istisnacılığını daha revizyonist bir uluslararası rol ile özdeşleştirmiştir. “Açık kader” temel olarak demokrasi, serbest pazar, hürriyet, özgürlük ve insan hakları gibi Amerikalıların faydalandığı değerleri diğer halklara götürmenin ABD'nin alın yazısı olduğu düşüncesini ifade eder. 20 Kasım 1845 tarihinde Morning News gazetesinde yazdığı yazıda bu kavramı ilk kez kullanan John L. O'Sullivan ABD'nin yıllardır gerçekleştirdiği Batı'ya doğru genişlemenin çöllerde kalkınmayı sağladığını, dinî özgürlük ve hürriyeti yaydığını ve “eğitim ve bilimin ışığıyla birlikte barbarlığın karanlığını aydınlattığını” ifade etmiş ve şimdi aynı faydaları Meksika topraklarında gerçekleştirmenin gerekliliğine vurgu yapmıştır (Hietala, 1990, x). ABD'nin siyasi ve askerî amaçlarını gerçekleştirmede önemli bir araç olan ‘açık kader’ doktrini kıtasal genişlemenin tamamlanmasının ardından da varlığını sürdürmüş ve ABD'nin değerlerini diğer toplumlara götürme misyonu özellikle ABD'nin büyük güç haline geldiği İkinci Dünya Savaşı sonrasında Vietnam, Afganistan ve Irak gibi coğrafyalarda askerî operasyonları meşrulaştırıcı bir arka plan faktörü olarak işlev görmüştür.

Hürriyet ve özgürlüğü kimliklerinin ayrılmaz bir parçası olarak gören bazı Amerikalılar için diğer halkların topraklarını ele geçirmek ve onlara karşı askerî güç kullanmak, özellikle bu girişimler kayıplarla sonuçlandığında eleştirilen bir durum olmuştur. Bu eleştiriler özellikle “açık kader” söylemiyle 1898 yılında İspanya'ya karşı savaşan ABD'nin savaşın hemen ardından Filipinler ve Küba'da savaştan önceki hürriyet ve özgürlük sözlerinin tersine siyasi ve ekonomik kontrol kurmak istemesiyle görülmüştür. Bu durum 1899-1902 yılları arasında Filipinler'de ABD'yi bir gerilla savaşının içerisine sokarken, iç

tartışmalar sırasında Rudyard Kipling adında bir şairin yazdığı “Beyaz Adamın Sorumluluğu/Laneti” (*white man’s burden*) adında bir şiir kontrol-yanlısı grubun kullandığı bir söyleme yardımcı olmuştur. Bu kavramı yorumlayanlar ABD’nin beyaz-olmayan toplumlara medeniyet götürmesinin ve Hıristiyanlaştırmasının Tanrı tarafından verilen kutsal bir görev olduğunu ve büyük kaynaklara sahip ABD’nin istese de bu görevi reddedemeyeceğine vurgu yapmışlardır (Foner, 2017, 684-688). Her ne kadar kavram ırkçı tonlaması nedeniyle daha sonraki yıllarda popülerliğini kaybetmişse de, ABD’nin büyük bir güç olarak diğer toplumları demokratikleştirme ve onları totaliter ve otoriter yönetimlerden koruma sorumluluğu olduğu düşüncesi Amerikan müesses nizamında varlığını sürdürmüştür.

Özetlemek gerekirse, kaynağını liberal aydınlanma düşüncesi, Protestan öğretisi ve ABD’nin kendine özgü maddi ayrıcalıklarından alan Amerikan istisnacılığı düşüncesi ABD’nin diğer toplumlardan ve devletlerden üstün bir konumda olduğunu ve örnek alındığını, bununla birlikte Amerikan değerlerinin evrensel olduğunu ve bu değerleri çıkarlarına aykırı olsa bile diğer toplumlara yaymanın ABD’nin kaderi olduğunu vurgulamaktadır. Bu düşünce 250 yıllık geçmişinde ABD’nin birçok dış politika kararını etkilediği gibi, Rusya’nın Ukrayna’yı işgal girişimi sırasındaki Amerikan politikalarını da şekillendirmiştir.

Biden Yönetiminde İstisnacılık Düşüncesi ve Karadeniz Politikası

Ukrayna’da Rusya tarafından işgal girişiminin başlamasının ardından Amerikan istisnacılığına ilişkin en doğrudan söylem ünlü korku kitapları yazarı Stephen King’den gelmiştir. King sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımında, “Çoğumuz çocukken oyun parkında şunu öğrenmişizdir: Büyük bir çocuk, küçük bir çocuğu döverken kenarda beklemezsiniz. Büyük çocuğu durdurmak için bir-iki yumruk yiyebilirsiniz ama

yapılacak doğru şey budur” (Independent Türkçe, 2022) diyerek ABD'nin realist bağlamda çıkarı olmadığı için bu savaşa aktif olarak dâhil olmasına soğuk bakanlara karşı bir anlamda ülkesinin güçsüzü güçlüye karşı korumak gibi zorunlu bir görevi olduğunu ifade etmiştir. Gerçekte dini içeriği, hiyerarşik mantığı ve milliyetçi niteliği bakımından “istisnacılık” kavramından hoşlanmayan Amerikalılar bile ülkelerinin dünya politikasında özel bir rolü olduğunu kabul etmekte ve istemektedirler. Bu toplumsal talebin kaçınılmaz sonucu ise hangi partiden olursa olsun Amerikan müesses nizamın neredeyse bütününün Amerikan istisnacılığını benimsemesi ve dış politikasını bu ideoloji doğrultusunda şekillendirmesidir. Örneğin, bir önceki Trump yönetiminde CIA başkanlığı ve dışişleri bakanlığı yapmış olan Mike Pompeo'nun 2023 başında yayınlanan otobiyografisi Nye'in ortaya koyduğu Amerikan istisnacılığının üç temel özelliğini de içermektedir. Koyu bir evanjelik olan ve dünya siyasetini iyilik ve kötülük arasında “sonu gelmez bir mücadele” olarak gören Pompeo (Ülgül, 2021, 561), ABD'nin liberal ve demokratik değerlerinin diğer ülkeler tarafından benimsenmesini savunurken, küresel sistemde barış ve güvenliği sağlayabilecek ve ‘şeytani’ ideolojilerle ve liderlerle baş edebilecek tek aktörün haklılığı ve geniş kaynakları sebebiyle ABD olduğunu vurgulamaktadır (Pompeo, 2023).

Joe Biden da farklı vurgularla birlikte Amerikan istisnacılığı düşüncesini benimseyerek iktidara gelmiştir. Seçim öncesinde yayınladığı dış politika bildirisinde ABD'nin küresel ve ahlaki liderliğini tamir etmeyi amaçladığını ilan eden Biden, Trump yönetiminin izolasyonculuğundan ve Obama yönetiminin “geriden liderlik etme” (*leading from behind*) stratejilerinden farklı olarak kendi yönetiminin diğer ülkelerle iş birliği içinde aktif bir dış politika sergileyeceğini ortaya koymuştur. İstisnacılığın daha açık bir kanıtı Biden'ın dışişleri bakanı olarak seçtiği Antony Blinken tarafından gösterilmiş ve Blinken “dünyanın en son umudu” olarak nitelendirdiği ülkesinin

müttefik devletlere örnek olarak önderlik etmesi gerektiğini savunmuştur. Bununla birlikte Biden yönetiminin Amerikan değerlerine ve ABD'nin küresel sistemde liderlik etmesi gerekliliğine dair vurguları disiplinli bir realist anlayış bağlamında istisnacılığı şekillendirmiştir. Özellikle yeni-muhafazakar akımların savunduğu militarist politikaların geçmişteki hatalarını ve Amerikan liderliğine verdiği zararı dikkate alan Biden ve dış politika takımı, diplomasiye önem veren, gerilimleri azaltan ve askerî güç yerine ahlaki politikalara odaklanan bir Amerikan istisnacılığı modelini sergilemeyi amaçlamışlardır (Manson, 2020).

Söz konusu model Biden yönetiminin ilk senesinde iklim krizi ile mücadeleye öncülük etme, demokrasi zirveleri düzenleme ve Afganistan'dan çekilme gibi politikalar ile uygulamada takip edilmiştir. Bununla birlikte Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna topraklarını işgal girişimine başlaması yönetimi bir açmaza sürüklemiştir. Her ne kadar yönetim realist hesaplamalarla askerî politikalardan uzak durmaya çalışsa da, Amerikan dış politikasında realizmin öncüsü sayılan Henry Kissinger bile ABD'nin öncülük etmeye çalıştığı değerlere saldırı olması halinde Amerikan yöneticilerinin hareket serbestisini sınırlayan bir durumun meydana gelebileceğini kabul etmektedir. Kissinger (2020, 626-627) büyük önem verdiği Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkiler hakkında "ABD insan itibarı ve halkın yönetime katılımı gibi temel konulardaki yükümlülüğünü ifade etmediği takdirde kendine karşı dürüst olamaz" diyerek bir nevi diğer devletlerle ilişkilerde çıkar-değer dengesinin hassaslığını ve ABD'nin jeostratejik çıkarlara rağmen birtakım değerleri koruma yükümlülüğünün kaçınılmazlığını ortaya koymuştur. Bu bağlamda Putin Rusyası'nın bağımsız bir devletin toprak bütünlüğünü askerî güç yoluyla ele geçirmeye teşebbüs etmesi, Amerikan toplumundaki tepki ile birlikte düşünüldüğünde, Washington'ın görmezden gelebileceği bir durum değildir ve Biden yönetiminin istisnacılığına da kaçınılmaz olarak askerî bir unsur eklemiştir.

Gerçekten de en azından 2023 başı itibariyle Biden, başkanlığının gelecek kuşaklar tarafından değerlendirileceği iki meydan okumadan biri olarak Rusya'nın saldırganlığı ile mücadeleyi görmüştür. Diğer meydan okumanın ABD'de Trump döneminde yükselen beyaz aşırı gruplarla mücadele ve demokrasinin tamir edilmesi olduğu düşünüldüğünde Biden yönetimi hem iç politikada hem de dış politikada demokrasi ve otoriterlik arasında amansız bir mücadelenin var olduğunu ve kendi görevlerinin bu "iyi ve kötü" arasındaki mücadelede demokrasi tarafının liderliğini yapmak olduğuna inanmışlardır. Bir başka ifadeyle yeni ABD başkanı için beyaz aşırı grupların 6 Ocak 2021'de Senato'yu işgal girişimi ile bir sene sonra Rus ordusunun Ukrayna topraklarına müdahalesi birbirinden ayrı düşünülemeyecek ve karşı çıkılması mecburi durumlardır (Whipple, 2023). Bu bağlamda yazının giriş bölümünde belirtildiği gibi ABD yönetimi çatışmalar başlar başlamaz Ukrayna'ya siyasi, ekonomik ve askerî destek vermiştir. Yine de muhtemelen Beyaz Saray'daki son Soğuk Savaş dönemi deneyimi yaşamış başkanlardan biri olduğundan Biden bu mücadeleyi büyük bir dikkatle, büyük güçler arasında bir nükleer savaş olasılığı yaratmadan sürdürmeye de özen göstermiştir.

Bu realizmin örneklerinden biri daha çatışmaların hemen başında görülmüş ve Biden yönetimi istihbarat bilgileri olası bir Rus müdahalesini kaçınılmaz olarak ortaya koyduğunda, Amerikan savaş gemilerini Rus işgali başlamadan Karadeniz'den çekme kararı almıştır. Böylece Washington Rus işgaline direnmesi için askerî malzeme ve istihbarat anlamında Ukrayna yönetimini ve ordusunu desteklese de, Rusya ile doğrudan askerî bir çatışmaya girmesine neden olacak senaryolardan kaçınmış, bu bağlamda Ukrayna'da bulunan Amerikan askerî eğitimlerini de, kasıtlı ya da kaza sonucu hedef olmaları durumunda karşılık verilmesini gerektireceği için geri çekmiştir (Reuters 2022a). Yönetimin bu sınırlı etkileşim politikası, Amerikan istisnacılığını daha agresif bir

şekilde yorumlayan Amerikan siyasetçileri ve kamuoyu tarafından eleştirilmiştir. Eleştirilerin temel noktası Biden'ın Üçüncü Dünya Savaşı riskinden kaçınan tutumunun Rus hükümetini çıkarlarını güç kullanarak artırma konusunda daha çok teşvik ettiği ve müttefiklerin gözünde ABD'nin güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olduğuna ilişkindir. Ayrıca Putin yönetiminin başarılı olması halinde Avro-Atlantik topluluğuna daha büyük bir tehdit olacağı iddiasına vurgu yapan eleştiriler Biden yönetiminin daha kararlı bir liderlik ve askeri karşılık takip etmesi gerektiğini savunmuşlardır (Crawford, 2022).

Biden'in realist istisnacılığının bir diğer örneği Rusya'yı "teröre destek veren ülke" ilan etme tartışmasında da görülmüştür. Çatışmaların ilerlemesiyle birlikte sivillerin öldürülmesi ve hastanelerin vurulması gibi insan hakları ihlallerinin artması sonucu hem uluslararası alanda hem de Amerikan kamuoyunda Rusya'nın uluslararası toplumdan dışlanmış parya bir ülke kabul edilmesinin bir göstergesi olacak bu adımın atılması beklentisi doğmuştur. Özellikle Amerikan Senatosu'nda bu ilanının partiler arasında ender görülecek bir uyum sonucunda kabul edileceğini iddia eden siyasetçilerin yanında Ukrayna ve Baltık ülkeleri de Rusya'nın eylemleri ile terörizme yardım eden devlet statüsünü fazlasıyla hak ettiğini savunmuşlardır. Bu baskılara rağmen Beyaz Saray Rusya'nın teröre destek veren ülke statüsüne alınmasının hem Ukrayna hem de dünya barışı için olumsuz sonuçları olacağından hareketle söz konusu politikayı takip etmemiştir. Yönetim insani yardım uzmanları ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerine dayanarak bu politikanın Ukrayna'ya götürülen insani yardımları sekteye uğratacağını, üzerinde anlaşmaya varılan Ukrayna'dan Karadeniz yoluyla dünya piyasalarına tahıl ticaretinin zarar göreceğini ve müzakere masasında Putin'i köşeye sıkıştırarak olası bir anlaşmanın önünü tıkayacağını öne sürmüştür. Ayrıca teröre destek veren ülke statüsünün geri alınmasının büyük oranda söz konusu ülkede

bir liderlik değişimi ile mümkün olduğu ve bunun ABD'nin sahada gerçekleştirebileceğinin çok ötesinde bir amaç olması da (Powell, 2022) Biden yönetiminin Rusya'ya karşı değerlere dayanan saldırgan bir istisnacılık politikası takip etmemesinde rol oynamıştır.

Bu bağlamda Biden yönetiminin Rusya'ya karşı göstermiş olduğu Amerikan istisnacılığı doğrultusundaki muhalefeti ve baskısı, tek-tarafli ve değerlere dayanan bir anlayış yerine çok-tarafli ve realist-faydacı bir mantık doğrultusunda sergilenmiş ve ABD'nin bu dönemde Karadeniz politikasında bölgesel iş birliğine önem vermesine neden olmuştur. Bu değişimin en açık bir göstergesi ise Türkiye ile ilişkilerde yaşanmıştır. ABD'nin 46. başkanı Joe Biden Senato günlerinden itibaren Türkiye ile soğuk ilişkilere sahip olmuş ve Türkiye karşıtı lobilerle kurduğu yakın ilişki Türk-Amerikan ilişkilerinin yakın olduğu Körfez Savaşı günlerinde bile Türkiye'ye yapılacak Amerikan yardımlarına muhalefet etmesinde olduğu gibi Ankara için sıkıntılı dönemlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir (Arat, 2022, 211). Türk Amerikan ilişkilerinin Biden'in başkan yardımcısı olarak görev yaptığı Obama yönetiminin ikinci döneminde ciddi krizlere sahne olması ve ayrıca adaylık süreci sırasında Biden'in açık bir şekilde Erdoğan hükümetini "seçimle değiştirmekten" bahsetmesi ve Türk hükümetini Rusya ve Kuzey Kore gibi ülkelerle birlikte "otokrat" yönetimler arasında sayması ise kendisinin başkan seçilmesi durumunda ikili-ilişkilerin gideceği yön konusunda olumsuz değerlendirmelerin yapılmasına neden olmuştur (Euronews, 2020).

Gerçekten de Biden'in başkanlığa gelmesinin ardından Türk-Amerikan ilişkileri son yılların en donuk dönemlerinden birini yaşamıştır. 2021 yılı, Biden'in uzun süre Erdoğan ile telefon görüşmesi bile gerçekleştirmemesi (Samar, 2021), Türk liderin Washington'un liderliğini üstlendiği Demokrasi Zirvesi'ne davet edilmemesi (Euronews, 2021) ve ikili ilişkilerde birçok sorun konusunda -ABD-YPG ilişkisi, S-400 anlaşmazlığı, Filistin

sorunu vb. – ilerleme kaydedilmediği gibi bazı konularda gerilemenin yaşanması – örneğin, Biden’ın 1915 olaylarını ‘soykırım’ olarak tanımlaması – ile akıllarda kalmıştır. Ukrayna çatışması ise bu ilişkilerde bir devrime yol açmamakla birlikte pozitif gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Öncelikle Ankara’nın, Rusya-karşıtı cepheye katılmamakla birlikte Rus işgaline en başından itibaren karşı çıkmasının yanında Ukrayna’ya hayati derecede önemli olan ve sahada ciddi etki doğuran insansız hava araçları sağlaması Ukrayna’nın direnişi için yapılacak yardım konusunda Amerikan siyasetçilerinin dikkatini çekmiştir (Hernandez, 2022). Yine Ankara’nın çatışmaların başlamasının hemen ardından Montrö Antlaşması’ndan doğan haklarını kullanarak Boğazları savaşan devletlerin muharip gemilerine kapatmayı ilan etmesi de Biden yönetimi tarafından olumlu karşılanmış, böylece Rusya’nın Karadeniz’de batırılan gemilerinin yerine diğer limanlarından deniz gücü transfer etmesine engel olunacağı düşünülmüştür. Son olarak, Türkiye’nin çatışmanın iki tarafıyla da görüşebilecek şekilde kendini konumlandırması ve politikalar takip etmesi, çatışmaların müzakereler yoluyla barışçıl çözümü ve olası krizlerin hafifletilmesi konusunda Ankara’nın oynayabileceği rol, Biden yönetiminin gözünde Türkiye’nin değerini artırmıştır. Bununla ilişkili olarak gerek Ukrayna’nın tahıl ihracatı yapması için Karadeniz’de bir koridor açmaya yönelik görüşmelerin Türkiye’nin arabuluculuğunda yapılması, gerekse ABD ve Rusya arasında nükleer silahların kullanımı ve mahkum değişimleri görüşmelerinin gizli bir şekilde Ankara’da gerçekleşmesi, Biden yönetiminin 2022 yılı boyunca Karadeniz politikasını şekillendirirken Türkiye’yi görmezden gelinemeyecek bir aktör olarak dikkate almasını gerektirmiştir (Zanotti ve Thomas, 2023).

Ukrayna çatışması ile birlikte Türkiye ve ABD’nin çıkarları ve politikaları Karadeniz bölgesinde bir ölçüde uyuşmuş olsa da, ilişkilere yeni problem konuları da eklemiştir. Örneğin, Erdoğan yönetimi Türkiye’nin artan jeostratejik önemi ve

Ukrayna'ya yaptığı yardımların etkisiyle, savunma sanayisine ABD tarafından takip edilen yaptırımların kaldırılmasını beklemiş (Reuters, 2022b) fakat tam tersi bir durumla karşılaşmıştır. Ankara'nın Rusya'ya karşı başlatılan sert ekonomik yaptırımlara katılmayı reddetmesi, ABD ve Batı ülkeleri tarafından yaptırım uygulanan zengin Rus işadamlarının malvarlıklarını Türkiye'ye taşıması, birçok Avrupa şirketinin Rusya ile ticareti dolaylı olarak Türkiye üzerinden gerçekleştirerek yaptırımları erozyona uğratması, Türkiye ve Rusya arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin savaş ile birlikte artış göstermesi ve Türkiye'nin Rus turistlere ve yatırımcılara kucak açması gibi sebepler Washington tarafından eleştiri konusu olmuştur (Zanotti ve Thomas, 2023, 26-27). Bu bağlamda, Biden yönetiminin zaman zaman yaptırım tehditleri eşliğinde Türk iş adamlarını, şirketlerini ve bankalarını Rusya ile ekonomik ve ticari ilişkiler konusunda uyardığı görülmüştür (Reuters, 2022c; Ersoz, 2023).

2022 yılında Türk-Amerikan ilişkilerinde Ukrayna çatışması bağlamında ortaya çıkan bir diğer sorun NATO'nun genişlemesi konusunda ortaya çıkmıştır. Biden yönetiminin çok-taraflı iş birliği gerçekleştirme amacı Rusya'nın askerî saldırganlığı neticesinde İsveç ve Finlandiya'nın geleneksel tarafsızlık politikalarını terk ederek güvenlik örgütüne katılma isteği ile desteklenmiş, fakat Erdoğan yönetimi bütün mevcut üyelerin oy birliğini gerektiren bu genişlemeye iki ülkenin PKK ve YPG'ye destek verdikleri gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Bu beklenmedik engel, özellikle istisnacılık düşüncesinin vermiş olduğu mutlak haklılık ve diğer ülkelere tepeden bakma duygusuyla hareket eden Kongre üyeleri arasında sert tepkilere neden olmuş ve Erdoğan'ın Putin ile yakın ilişkilerinin de etkisiyle Türkiye'nin Kuzey Atlantik ittifakında yerinin olmadığına dair söylemler bile görülmüştür. Realist istisnacılığın bir diğer göstergesi olarak Biden yönetimi ise Türkiye'ye tamamen cephe almayı ABD'nin çıkarlarına aykırı olarak değerlendirmiş ve meselenin karşılıklı görüşmeler ve

anlaşma yoluyla çözülmesi yönünde çaba harcamıştır (Crowley, 2022).

Ankara ve Washington hattında yaşanan sorunlar Biden yönetimini Karadeniz bölgesinde diğer ülkelerle de yoğun bir etkileşime itmiş ve özellikle bölgedeki NATO üyeleri Bulgaristan ve Yunanistan ile siyasi ve askerî iş birliği artırılmış fakat bu ülkeler nazarında da bazı problemler görülmüştür. Örneğin, Biden Rusya'nın Kırım'ı ilhakının ardından 2015 yılında NATO'nun Doğu Avrupa'daki üyeleri arasında kurulan "Bucharest Nine" adındaki oluşumun Rusya'ya karşı daha aktif bir rol oynamasını istese de Macaristan ile birlikte Bulgaristan kuruluş içerisinde Ukrayna'ya daha fazla askerî yardım yapılmasına karşı çıkan aktörler olmuşlardır (Gotev, 2023). Bulgaristan'da kamuoyunun bir kısmının Ukrayna krizinde Rusya'ya daha yakın bir konumda olduğu görülmüş ve hatta 2021-2022 yıllarında kısa dönemler halinde başbakanlık ve savunma bakanlığı yapan Stefan Yanev, Putin ile aynı dili kullanarak Rusya'nın ilhak girişimini "özel askerî operasyon" olarak tanımlamıştır (Euronews, 2022). Bu nitelendirme Yanev'in hükümetten kovulmasına neden olsa da, Bulgaristan Cumhurbaşkanı Rumen Radev Rusya'nın askerî saldırganlığına karşı öncelikle Bulgaristan'ın kendi güvenliğini güçlendirmesi gerektiğini savunmuş ve bu gerçekleşmeden askerî kaynakların Ukrayna'ya kanalize edilmesine ve bu ülkeye ağır silahlar verilerek gerginliğin yükseltilmesine karşı çıkmıştır (TRT Haber, 2022).

Biden yönetiminin Yunanistan ile yaşadığı sorun ise Atina ile ilişkisinden ziyade bu ülkenin Türkiye ile yaşadığı gerilimlerden kaynaklanmıştır. Biden siyasi kariyerinin başından itibaren Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ilişkilerin kuvvetli bir savunucusu olmuş, fakat 1960'lardan itibaren her ABD yönetiminde olduğu gibi göreve geldikten sonra Yunanistan ile gerçekleştirilecek askerî iş birliğinin Türkiye'nin güvenlik endişeleri ile dengelenmesi sorunuyla karşılaşmıştır. Ukrayna çatışması özelinde ise en önemli endişe kaynağı Türk-

Yunan gerilimlerinin NATO ittifakını zayıf göstermesi ve Rusya'ya karşı güçlü bir cephenin oluşturulmasını engelleme ihtimali olmuştur. Bu açıdan önemli bir gelişme ABD ve Yunanistan'ın Kuzey Ege'de yer alan Alexandroupoli limanının Ukrayna'ya askeri yardım amacıyla kullanılması konusunda iş birliği planı olmuştur. ABD'de Ankara'yı "güvenilmez" ve "düşmanca" bir aktör olarak değerlendirenler tarafından Karadeniz'e sıkıntısız bir erişim için bir çözüm olarak sunulan bu girişim (Ruhe ve Cicurel, 2022), Ankara tarafında ise Boğazları bypass ederek Türkiye'nin jeostratejik önemini azaltma ve Türkiye'nin problemlili ilişkilere sahip olduğu iki NATO müttefikinin kendisini çevreleme politikası olarak şüphelere ve Türk yetkililerin eleştirilerine yol açmıştır (Kitsantonis ve Kurmanaev, 2022). Nihayetinde Biden yönetimi için en ideal çözüm Türkiye ve Yunanistan'ın ikili problemlerini aşması ve Rusya'ya karşı ortak bir cephede birleşmeleridir. 2023 yılının Şubat ayında Türkiye'de gerçekleşen yıkıcı depremlerin ardından uluslararası dayanışmanın ön sıralarında Yunanistan'ın yer alması bu anlamda ABD'ye bir kapı açmış ve deprem bölgesini ziyaret eden ABD Dışişleri Bakanı Blinken yaşanan sakinliğin ilerleyen dönemde "diyalogun daha da güçlendirilmesi ve uzun süredir devam eden bazı sorunların çözülmesi için iyi bir fırsat" olabileceği yönündeki beklentisini dile getirmiştir (Hürriyet, 2023).

Sonuç

Bu çalışma ABD'nin 2022 yılında takip ettiği Karadeniz politikasını bölgenin en sıcak konusu niteliğindeki Ukrayna çatışması üzerinden analiz etmeye çalışmış ve düşünsel arka plan olarak Biden yönetiminin realist bir bağlamda benimsediği Amerikan istisnacılığını ele almıştır. Toal'ın da (2017, 96) belirttiği üzere, ABD'nin jeopolitik kültürü normatif ve pragmatik elementlerden oluşmaktadır. Normatif değişken olarak Amerikan istisnacılığı, gücünden, cumhuriyetçi ilkelerinden ve dinî değerlerinden kaynaklı olarak ABD'nin küresel sistemde özel bir konumda bulunduğunu, barış ve

güvenliği sağlamak ve sürdürmekle mükellef olduğunu ve bu istisnai role kim karşı gelerek dünya barışına tehdit oluşturuyorsa ABD'nin söz konusu aktörlere karşı mücadele etmesi gerektiğini savunmaktadır. Jeopolitik kültürün pragmatik tarafı ise Amerikan istisnacılığının geleneksel olarak dikkatli bir fayda-maliyet analiziyle takip edildiğini göstermektedir. Bu durumun en önemli göstergesi Soğuk Savaş sırasında ABD'nin istisnacılık bağlamında komünist rejime karşı “özgür dünyanın” liderliğini üstlenirken Sovyetler Birliği'ne karşı politikalarını olası bir nükleer savaş tehdidini göz önüne alarak takip etmesidir.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından ABD'nin küresel sistemde tek hiper-güç olarak öne çıkmasına ek olarak istisnacılık gündeminin ülkedeki dini-muhafazakar gruplar tarafından daha çok sahiplenilmesi neticesinde zaman zaman istisnacılık düşüncesinin normatif boyutunun pragmatik boyuta hakim olduğu – George W. Bush dönemi – ya da istisnacılığın normatif boyutunun küresel liderliği dışarıda bırakacak şekilde yorumlandığı durumlar – Trump dönemi – görülmüştür. Soğuk Savaş mentalitesini deneyimleyen son başkan olarak nitelenebilecek olan Joe Biden yönetiminde ise ABD'nin normatif düşünce ile pragmatizm arasında yeniden bir denge kurmaya çalıştığı görülmüştür. Biden ve yönetiminde yer alan üst düzey isimlerin fikirlerine bakıldığında Amerikan istisnacılığı görüşünü şüphe götürmez bir şekilde paylaştıkları görülmektedir. Biden yönetimine göre ABD'nin küresel sisteme liderlik etme görevi olduğu gibi demokratik ve liberal sisteme tehdit teşkil eden Rusya, Çin ve İran gibi ülkelerle de mücadele edilmesi zorunludur. Sahip olduğu güç neticesinde ABD'nin büyük bir sorumluluğu vardır ve demokratik ülkeler arasında bu görevi layıkıyla yerine getirebilecek bir başka devlet olmadığı için ABD, Blinken'ın ifadesiyle, “dünyanın en son umudu” konumundadır.

Bununla birlikte Ukrayna çatışmasında görüldüğü üzere realist ve pragmatik bir düşünce tarzı bu istisnacılık düşüncesine

eşlik etmektedir. Her ne kadar Biden seçim öncesindeki yazı ve konuşmalarında kesin bir Rusya karşıtlığı gösterse de ve çatışmalar başladıktan sonra ABD içerisinde ordunun kullanımını da dâhil Rusya'ya karşı daha sert politikaların takip edilmesini savunanlar olsa da, Biden'ın politikasının temel odağını Rusya ile herhangi bir askerî çatışmaya girmeme ve Rusya-karşıtı cephenin çok-terafılı olmasının gerekliliği oluşturmuştur. Bu tercih doğrultusunda Biden Ukrayna'ya ciddi ölçüde askerî ve ekonomik yardımlarda bulunup Rusya'ya sert ekonomik yaptırımlar takip ederken, Amerikan ve Rus askerlerinin doğrudan karşı karşıya gelme ihtimalini azaltacak adımlar atmış ve NATO-odaklı iş birliğini geliştirmeye çalışmıştır. Biden ayrıca bölgesel müttefiklerle de ortak hareket etmeye çalışmış ve en göze çarpan değişimlerden biri olarak, her ne kadar yönetiminin ilk yılında görmezden gelse de Türkiye'nin jeostratejik öneminin farkındalığı ile Ankara ile temaslarını artırmıştır.

Biden'ın realist istisnacılığının uygulamadaki başarısı ise çatışmaların birinci yıl dönümünde soru işaretleri barındırmaktadır. Çok-terafılı iş birliği Almanya ve Fransa gibi başlıca Avrupa ülkelerinin Rusya ile gerilimi artırmayı tercih etmemeleri, Macaristan ve Bulgaristan gibi Doğu Avrupa ülkelerinde Rusya'yı destekleyici yönelimler ve Türkiye-Yunanistan örneğinde görüldüğü gibi bazı bölge devletlerinin kendi aralarındaki problemler sebebiyle etkin bir şekilde işlememektedir. Diğer taraftan fazla temkinli politikalar Rusya'nın çatışmalarda sert bir karşıtlık görmeyeceği fikrini yayarak Putin yönetiminin savaşma arzusunu kırmadığı gibi savaş zamanına da yayarak savaşın yıkıcılığının olağan hale gelmesine neden olmaktadır. Bu açıdan Kırım'ın ilhakında olduğu gibi "çözumsuzlük çözümdür" mantığının galip gelmesinin ilerleyen yıllarda bölgede başka gerilimlere sebebiyet vermesi oldukça yüksek bir olasılıktır.

Kaynakça

- Arat, E. (2022). *Kayıt Dışı Anılar: 20 Diplomat Anlatıyor*. Tarihçi Kitabevi.
- BBC (2022, 30 Eylül). What are the Sanctions on Russia and are They Hurting Its Economy? <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659>.
- Belkin, P. vd. (2022, 9 Aralık). Russia's War on Ukraine: U.S. Policy and the Role of Congress. *Congressional Research Service*. <https://sgp.fas.org/crs/row/IF12277.pdf>.
- Biden, J. R. (2020). Why America Must Lead Again: Rescuing U.S. Foreign Policy After Trump. *Foreign Affairs*, 99(2), 64-76.
- Burbank, J. (2022, 22 Mart). The Grand Theory Driving Putin to War. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/03/22/opinion/russia-ukraine-putin-eurasianism.html>.
- Callahan, P. (2004). *Logics of American Foreign Policy: Theories of America's World Role*. Pearson/Longman.
- Crawford, S. K. (2022, 23 Mart). Biden's Risk-Averse Approach to Russia Could Create Greater Threat, Experts Say. *ABC News*. <https://abcnews.go.com/Politics/experts-bidens-risk-averse-approach-russia-create-greater/story?id=83538052>.
- Crowley, M. (2022, 23 Temmuz). Turkey's Leader Remains a Headache for Biden Despite Aiding in Ukraine Deal. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/07/23/us/politics/turkey-nato-ukraine-russia.html>.
- Dueck, C. (2006). *Reluctant Crusaders: Power, Culture, and Change in American Grand Strategy*. Princeton University Press.
- Dugin, A. (2017). *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*. Kaynak Yayınları.
- Ersoz, B. D. (2023, 6 Şubat). US Sharpens Focus on Russia Sanctions Evasion, Warning Turkish Banks, Businesses.

- Voice of America*. <https://www.voanews.com/a/us-sharpens-focus-on-russia-sanctions-evasion-warning-turkish-banks-businesses-/6950586.html>.
- Euronews. (2020, 7 Kasım). 'Erdoğan'ı Seçimle Değiştireceğiz' Diyen Biden Başkanlığında Türkiye-ABD İlişkileri Nasıl Olacak?. <https://tr.euronews.com/2020/11/07/joe-biden-baskanl-g-nda-turkiye-abd-iliskileri-nas-l-olacak>.
- _____. (2021, 5 Kasım). Biden Yönetimi, Demokrasi Zirvesi'ne Türkiye ve Macaristan'ı Davet Etmedi. <https://tr.euronews.com/2021/11/05/biden-yonetimi-demokrasi-zirvesi-ne-turkiye-ve-macaristan-davet-etmedi>.
- _____. (2022, 28 Şubat). Bulgaria Sacks Defence Minister for Saying Ukraine Invasion Was Not a 'War'. <https://www.euronews.com/2022/02/28/bulgaria-sacks-defence-minister-for-saying-ukraine-invasion-was-not-a-war>.
- Foner, E. (2017). *Give Me Liberty! An American History, Volume 2: From 1865*. W. W. Norton & Company.
- Gafarlı, O. (2022). Rusya'nın Batı'dan Kopuşu: Doğu ve Batı Arasında Rusya. Nika Yayınevi.
- Gotev,, G. (2023, 22 Şubat. Fresh from Kyiv, Biden Rallies 'Bucharest Nine' Allies in Warsaw. *Euractiv*. <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/fresh-from-kyiv-biden-rallies-bucharest-nine-allies-in-warsaw/>.
- Gülmez, S. B. ve M. Dursun. (2021). Türk Dış Politikası'nda Değişim ve Süreklilik: Rol Teorisi Perspektifi. İçinde İ. Sağsen ve N. Uçgan (Ed.), *Dış Politikada Karar Alma Modellerinden Uygulamaya* (ss. 139-160). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Hadar, L. T. (2007, 13 Temmuz). Pax Americana or Primus Inter Pares? CATO Institute. <https://www.cato.org/commentary/pax-americana-or-primus-inter-pares>.

- Hernandez, M. (2022, 8 Nisan). US Lawmakers Urge Biden to Bolster Ukraine Defense, Including with Bayraktar Drones. *Anadolu Agency*.
<https://www.aa.com.tr/en/americas/us-lawmakers-urge-biden-to-bolster-ukraine-defense-including-with-bayraktar-drones/2559064>.
- Hess, M. (2022, 25 Nisan). Welcome to the Black Sea Era of War. *Foreign Policy*.
<https://foreignpolicy.com/2022/04/25/black-sea-war-russia-ukraine-turkey/>.
- Hietala, T. R. (1990). *Manifest Design: American Exceptionalism and Empire*. Cornell University Press.
- Hill, F. ve A. Stent. (2022). The World Putin Wants. *Foreign Affairs*, 101(5), 108-122.
- Holsti, K. (1970). National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly*, 14 (3), 233-309.
- Hürriyet. (2023, 22 Şubat). Blinken: Yaşanan sakinlikle Türkiye-Yunanistan Arasında Yeni Fırsatlar Oluşabilir. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/blinken-yasanan-sakinlikle-turkiye-yunanistan-arasinda-yeni-firsatlar-olusabilir-42223662>.
- Independent Türkçe. (2022, 28 Şubat). Dünya Yıldızlarından Rusya-Ukrayna Savaşı Yorumları. <https://www.indyturk.com/node/478166/ya%C5%9Fam/d%C3%BCnya-y%C4%B1ld%C4%B1zlar%C4%B1ndan-rusya-ukrayna-sava%C5%9F%C4%B1-yorumlar%C4%B1>.
- Kissinger, H. (2020). *Çin: Dünden Bugüne Yeni Çin*. Kaknüs Yayınları.
- Kitsantonis, N. ve A. Kurmanaev. (2022, 18 Ağustos). Sleepy Greek Port Becomes U.S. Arms Hub, as Ukraine War Reshapes Region. *The New York Times*.
<https://www.nytimes.com/2022/08/18/world/europe/greece-port-russia-ukraine-weapons.html>.

- Koh, H. H. (2005). America's Jekyll-and-Hyde Exceptionalism. İçinde M. Ignatieff (Ed.), *American Exceptionalism and Human Rights* (ss. 111-144). Princeton University Press.
- Kremlin. (2007, 10 Şubat). Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>.
- Manson, K. (2020, 25 Kasım). Biden's Foreign Policy: The Return of American Exceptionalism. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/7b687a78-109c-416e-9795-793bb017f964>.
- McDougall, W. (1997). *Promised Land, Crusader State: The American Encounter with the World Since 1776*. Houghton Mifflin.
- Labott, E. (2022, 14 Haziran). It's Russia, Stupid (For Now). *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2021/06/14/biden-putin-russia-china-great-power-competition/>.
- Madhani, A. ve Megerian, C. (2022, 18 Mart). Biden's China 'Pivot' Complicated by Russia's War in Ukraine. Associated Press. <https://apnews.com/article/russia-ukraine-putin-biden-business-china-d47d4b2215de708b55a12bc4b648818d>.
- McKnight Nichols, C. ve D. Milne. (2022). *Ideology in U.S. Foreign Relations: New Histories*. Columbia University Press.
- Mullen, J. (2013, 12 Eylül). Vladimir Putin's Comments on American Exceptionalism, Syria Cause a Fuss. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2013/09/12/politics/putin-syria-editorial-reaction/index.html>.
- Nye, Jr., J. S. (2020). *Do Morals Matter?: Presidents and Foreign Policy from FDR to Trump*. Oxford University Press.
- Obama, B. (2020). *A Promised Land*. Crown.
- Powell, A. (2022, 6 Eylül). Biden Says No to Appeals to Designate Russia a State Sponsor of Terror. *Voice of America*. <https://www.voanews.com/a/biden-says-no-to->

appeals-to-designate-russia-a-state-sponsor-of-terror/6734357.html.

Pompeo, M. (2023). *Never Give an Inch: Fighting for the America I Love*. Boradside Books.

Putin, V.V. (2013, 11 Eylül). A Plea for Caution from Russia. *New York Times*.
<https://www.nytimes.com/2013/09/12/opinion/putin-plea-for-caution-from-russia-on-syria.html>.

Reuters (2022a, 30 Mart). U.S. Opted to Vacate Warships from Black Sea Before Ukraine War, General Says. <https://www.reuters.com/world/us/us-opted-vacate-warships-black-sea-before-ukraine-war-general-says-2022-03-30/>.

_____. (2022b, 10 Mart). Time to Lift 'Unjust' Sanctions on Turkey's Defense Industry, Erdogan Tells Biden. <https://www.reuters.com/world/middle-east/time-lift-unjust-sanctions-turkeys-defence-industry-erdogan-tells-biden-2022-03-10/>.

_____. (2022c, 23 Ağustos). Turkey's Business Group Receives U.S. Letter on Russia Sanctions Risks. <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-business-group-receives-us-letter-russia-sanctions-risks-2022-08-23/>.

Rice, C. (2011). *No Higher Honor: A Memoir of My Years in Washington*. Crown Publishers.

Ruhe, J. ve A. Cicurel. (2022, 24 Ağustos). Port in a Storm: Enhancing U.S.-Greece Cooperation at Alexandroupolis. *The Jewish Institute for National Security of America*. https://jinsa.org/wp-content/uploads/2022/08/20220824_JINSA_Alexandroupolis_v1-2.pdf.

Samar, K. (2021, 6 Mart). Beyaz Saray'dan 'Biden Neden Hala Erdoğan'ı Aramadı' Açıklaması. *Euronews*. <https://tr.euronews.com/2021/03/06/beyaz-saray-abd-baskan-biden-cumhurbaskan-erdogan-ile-telefon-gorusmesi-yapacak>.

- Toal, G. (2017). *Near Abroad: Putin, the West, and the Contest Over Ukraine and the Caucasus*. Oxford University Press.
- TRT Haber. (2022, 17 Ekim). Bulgaristan Cumhurbaşkanı Radev, Ukrayna'ya Silah Verilmesine Karşı Çıktı. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/bulgaristan-cumhurbaskani-radev-ukraynaya-silah-verilmesine-karsi-cikti-716695.html>.
- Tyrrell, I. (2021). *American Exceptionalism: A New History of an Old Idea*. The University of Chicago Press.
- Ülgül, M. (2022). Biden'in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına Yansımaları. İçinde Ö. Tüfekçi ve F. Kırbaşoğlu (Ed.), *Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler* (ss. 373-408). Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Ülgül, M. (2021). Faith Abroad: How Religion Shapes Trump Administration's Foreign Policy. *International Relations*, 35(4), 551-573.
- Ülgül, M. ve İ. Köse. (2022). The Problem of Overextension: Analyzing America's Black Sea Policies through Jentleson's 4 Ps Framework. *Insight Turkey*, 24(1), 229-248.
- Van Engen, A. C. (2020). *City on a Hill: A History of American Exceptionalism*. Yale University Press.
- Whipple, C. (2023). *The Fight of His Life: Inside Joe Biden's White House*. Simon and Schuster.
- Zanotti, J. ve C. Thomas. (2023, 9 Ocak). Turkey (Türkiye): Background and U.S. Relations. *Congressional Research Service*. <https://sgp.fas.org/crs/mideast/R41368.pdf>.
- Zarakol, A. (2019). *Yenilgiden Sonra: Doğu Batı ile Yaşamayı Nasıl Öğrendi*. Koç Üniversitesi Yayınları.

YAZARLAR

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya ve Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans

Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden bölüm birincisi ve yüksek onur öğrencisi olarak mezun oldu. Ardından 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını, 2021 yılında ise aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora programını tamamladı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Araştırma Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan Tutak, 2022 yılında Doktor Öğretim Üyesi olarak Gümüşhane Üniversitesi İrfan Can Köse Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümüne atandı. Halen bu üniversitede Hukuk Bölümü Başkanı olarak görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak, uluslararası ilişkiler alanında spesifik olarak deniz gücü,

denizcilik stratejileri ve denizcilik politikaları kapsamında çalışmalarını sürdürmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi'nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve “Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını; 2022 yılında ise aynı üniversite ve anabilim dalında doktora eğitimini tamamlamıştır. Kınık’ın “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırdığı doktoru tezi, 2023 YÖK Üstün Başarı Ödülleri kapsamında Sosyal ve Beşerî Bilimler alanında yılın en iyi doktora tezi ödülüne layık görülmüştür. 2014-2023 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Kınık, Ağustos 2023 itibarıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Kemal GÖKÇAY

Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünden 2010 yılında mezun oldu. 2012’de aynı üniversite ve bölümde yüksek lisansını bitirdi. 2013-2014 yıllarında Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 2015 yılında MEB yurt dışı lüsans üstü bursu kapsamında ABD’ye gitti. Önce University of Texas at Austin (Austin, Teksas) 1 yıl dil eğitimi, ardından Georgia State University’de (Atlanta, Georgia) ikinci Master’ını tamamladı. 2019’dan beri Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmakta ve Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktorasına devam etmektedir.

Meltem HASANÇEBİ

20.09.1991 tarihinde Trabzon ili Araklı ilçesinde doğdu. 2014 yılında Atatürk Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2016 yılında Atatürk Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı’na başladı. 2021 yılında Giresun Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “"Kemalist Söylem" Üzerinden Türk Dış Politikası’nı Anlamak” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2021 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda doktora programına halen devam etmektedir.

Muhammet NEGİZ

Uludağ Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü mezunudur. Rusya Federasyonu Eğitim Bakanlığı Dil Bursu ile St. Petersburg Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi’nde eğitim almıştır. Erzincan Üniversitesi (EBYÜ) işletme yüksek lisansının ardından lisansüstü eğitimine EBYÜ-Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Ortak Doktora Programında devam etmektedir. Erzincan Üniversitesi’ndeki

araştırma görevliliği ve Abay Kazak Dil ve Kültür Merkezi koordinatör yardımcılığı görevleri sonrasında halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Muharrem BAYRAK

Muharrem Bayrak, Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE) Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda YÖK 100/2000 "Uluslararası Güvenlik ve Terör" Doktora Programı'nda öğrencidir. Yüksek lisans eğitimini "Nordik ve AB güvenlik Yaklaşımlarının Güvenlikleştirme Teorisi Çerçevesinde Analizi" başlıklı teziyle 2019-2022 yılları arasında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Doç. Dr. Vahit Güntay danışmanlığında tamamlamıştır. Lisans eğitimini 2014-2019 yılları arasında yine aynı üniversitede tamamlamıştır. Bayrak, 2022 yılında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler A.B.D. YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terör Doktora programında öğrenciliğine devam etmektedir. Bayrak, KTÜ Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak görev üstlenmektedir. Araştırma alanlarını, uluslararası ilişkiler ana başlığı altında uluslararası güvenlik çalışmaları, güvenlik teorileri, terörizm ve siber güvenlik oluşturmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm

Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazar Çemrek, birçok akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD'de Florida State University'de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware'da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware'da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde doktora eğitimini tamamlayan yazar, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Özel çalışma alanı Çin Dış Politikası olan Yüce, daha önce Turku, Opole ve Tayvan National Chung Hsing Üniversiteleri'nde bulunmuştur.

Nimet KALKAN

Nimet Kalkan, İşletme Bölümü ve Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programlarında çift anadal yaparak Ufuk Üniversitesinden mezun olmuştur. Eğitimini burslu ve birincilik derecesi ile tamamlayan Kalkan, 2015 yılından bu yana Karadeniz Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Aynı üniversitede İşletme Bütünleşik Doktora Programını 2023 yılında tamamlayan Kalkan'ın akademik çalışmaları; stratejik yönetim, uluslararası işletmecilik, birleşme ve satınalmalar, ihracat, sürdürülebilirlik ve etik gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

Nükhet GÜNTAY

Nükhet Güntay, 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2020 yılında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2021 yılında aynı programda, Güvenlik ve Terör alanında 100/2000 YÖK Projesi destekli burslu doktora eğitimine başlamıştır ve bu programda çalışmalarını sürdürmektedir. Lisans eğitimi sırasında Mevlâna değişim programı kapsamında Kazakistan'da, yüksek lisans ve doktora eğitimi sırasında Erasmus değişim programı kapsamında Portekiz'de bulunmuştur.

Rukiye PATAN

Rukiye Aleyna Patan 1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Aleyna Patan, Potsdam

Üniversitesi'nde değişim programını tamamladıktan sonra 2023 yılında Münih Teknik Üniversitesi'nde ikinci Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan GÜntay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan GÜntay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diploması, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon